

Universitatea *Alexandru Ioan Cuza* din Iași
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor
Școala Doctorală de Economie și Administrarea Afacerilor
Domeniul: Finanțe

Rezumatul tezei de doctorat

*Creditarea bancară – sursă alternativă de finanțare
și eficientizare a învățământului românesc*

Coordonator științific,
Prof. univ. dr. Vasile COCRIȘ

Doctorand,
Diana VARGA (căs. VICOL)

Iași, 2023

Cuprinsul rezumatului tezei de doctorat

Structura tezei de doctorat:	2
Introducere.....	5
Actualitatea temei de cercetare	6
Motivația alegerii temei	6
Scopul și obiectivele tezei.....	7
Metodologia cercetării științifice	9
Prezentarea sintetică a capitolelor.....	10
Capitolul 1: Delimitări conceptuale cu privire la creditarea bancară ca sursă alternativă de finanțare a învățământului superior	11
Capitolul 2: Învățământul superior românesc în contextul reglementărilor și strategiilor naționale și europene.....	12
Capitolul 3: Sistemul de învățământ superior românesc – de la finanțare la performanță.....	14
Capitolul 4: Studiu empiric privind percepția studenților cu privire la sistemul de creditare pentru accesarea studiilor superioare	17
Concluzii, contribuții proprii, limite și perspectivele cercetării	25
Concluzii finale.....	25
Contribuții personale.....	27
Limitele și direcțiile viitoare de cercetare.....	28
Bibliografie.....	30

Structura tezei de doctorat:

Introducere

- Actualitatea temei de cercetare
- Motivația alegerii temei
- Scopul și obiectivele tezei
- Metodologia cercetării științifice
- Prezentarea sintetică a capitolelor

Capitolul 1: Delimitări conceptuale cu privire la creditarea bancară ca sursă alternativă de finanțare a învățământului superior

- 1.1. Creditarea bancară – model de finanțare a învățământului superior
  - 1.1.1. Analiza stadiului cunoașterii în domeniu
  - 1.1.2. Evoluția creditării bancare pentru finanțarea studiilor superioare
  - 1.1.3. Tendințe care stau la baza finanțării învățământului superior la nivel mondial
- 1.2. Modele de creditare a învățământului superior
  - 1.2.1. Modelul american
  - 1.2.2. Modelul englez
  - 1.2.3. Modelul australian
- 1.3. Rolul creditării studenților în finanțarea eficientă a învățământului superior
- 1.4. Creditarea ca formă de finanțare a învățământului superior în România
- 1.5. Concluzii

Capitolul 2: Învățământul superior românesc în contextul reglementărilor și strategiilor naționale și europene

- 2.1. Reforma învățământului superior românesc
- 2.2. Cadrul legislativ
- 2.3. Organisme consultative și de control
- 2.4. Strategii europene și naționale
  - 2.4.1. Strategii europene
  - 2.4.2. Strategii naționale
- 2.5. Evoluția sistemului de învățământ superior
- 2.6. Concluzii

Capitolul 3: Sistemul de învățământ superior românesc – de la finanțare la performanță

- 3.1. Mecanismul de finanțare – factor de presiune în învățământul superior românesc
  - 3.1.1. Finanțarea analitică
  - 3.1.2. Finanțarea globală

- 3.2. Efectele subfinanțării învățământului superior românesc
  - 3.2.1. Eficientizarea costurilor
  - 3.2.2. Maximizarea veniturilor
- 3.3. Performanța universităților românești
  - 3.3.1. Indicatorii de performanță – instrumente recunoscute de măsurare a calității educaționale
  - 3.3.2. Clasamente universitare – formă de validare a performanței educaționale
    - 3.3.2.1. *Analiza componentelor principale*
    - 3.3.2.2. *Analiza Cluster*
    - 3.3.2.3. *Regresia liniară multiplă*
- 3.4. Propuneri de ajustare a mecanismului de finanțare a universităților românești
  - 3.4.1. Granturile de studii
  - 3.4.2. Fuziunea universităților
  - 3.4.3. Egalizarea oportunităților universitare
- 3.5. Concluzii

Capitolul 4: Studiu empiric privind percepția studenților cu privire la sistemul de creditare pentru accesarea studiilor superioare

- 4.1. Asumarea unei perspective teoretice
  - 4.1.1. Stabilirea scopului, obiectivelor și formularea ipotezelor de lucru
- 4.2. Aspecte metodologice ale studiului
  - 4.2.1. Formarea eșantionului și sursele de date
    - 4.2.1.1. *Populația cercetată – unitatea de observare*
    - 4.2.1.2. *Determinarea mărimii eșantionului și procedeul de selecție*
  - 4.2.2. Considerații privind elaborarea chestionarului
    - 4.2.2.1. *Elaborarea întrebărilor*
    - 4.2.2.2. *Scale de măsurare*
    - 4.2.2.3. *Canale de comunicare*
    - 4.2.2.4. *Pretestarea chestionarului*
- 4.3. Metode, tehnici și instrumente de modelare a datelor
  - 4.3.1. Analiza descriptivă a secțiunii I a chestionarului
  - 4.3.2. Analiza descriptivă a secțiunii a II-a a chestionarului
  - 4.3.3. Analiza descriptivă a secțiunii a III-a a chestionarului
  - 4.3.4. Analiza descriptivă a secțiunii a IV-a a chestionarului
  - 4.3.5. Validarea ipotezelor de cercetare
  - 4.3.6. Analiza factorială a corespondențelor

4.3.7. Aprecieri critice privind rezultatele obținute

4.4. Concluzii

Concluzii, contribuții proprii, limite și perspectivele cercetării

Concluzii finale

Contribuții personale

Limitele și direcțiile viitoare de cercetare

Bibliografie

Lista tabelor

Lista figurilor

Lista anexelor

Anexe

Introducere

Educația reprezintă un vector social determinant în dezvoltarea unui individ, fiind o necesitate pentru dezvoltarea și progresul unei societăți. Studiile recente indică educația drept unul dintre factorii determinanți în domeniul economic și social. De la creștere economică, la sisteme democratice sănătoase, educația este o soluție sigură și durabilă pentru dezvoltare.

Sistemul educațional mobilizează resurse materiale și umane considerabile și, prin acestea, resurse financiare. Învățământul superior s-a extins considerabil în ultimele decenii. Ratele de înscriere au crescut puternic în aproape toate țările dezvoltate, atât prin creșterea numărului de studenți autohtoni, cât și prin creșterea fluxului de studenți străini. În consecință, cheltuielile publice au crescut la nivel global, iar statele au fost nevoite să găsească noi soluții pentru finanțarea învățământului superior, astfel încât acesta să răspundă nevoilor crescânde ale populației.

În ultimii ani, asistăm la un moment în care populația a devenit conștientă de beneficiile individuale pe care învățământul superior le are asupra dezvoltării profesionale și materiale viitoare. Această tendință supune statul la presiuni financiare uriașe. În realitate, bugetele limitate și costurile ridicate necesare pentru instruirea unui student pun statul în imposibilitatea alocării de fonduri dimensionate corect conform nevoilor reale. Soluția găsirii unor noi surse de finanțare și a distribuirii cheltuielilor cu educația a devenit un subiect de mare interes la nivel mondial. La toate acestea se adaugă problema echității și îngrădirea accesului de a participa la învățământul superior pentru anumite categorii defavorizate. Dezvoltat la nivelul a peste 50 de state din întreaga lume, împrumutul pentru studenți, a devenit din ce în ce mai popular ca model de finanțare a studiilor superioare. State precum Statele Unite ale Americii, Marea Britanie sau Australia sunt printre primele care au adoptat un astfel de sistem, dar observăm că și state mai mici precum Chile, Ungaria sau Vietnam au implementat sau sunt pe cale să implementeze un astfel de mecanism de finanțare bazat pe creditare.

În ceea ce privește preocupările identificate în literatura de specialitate, la nivelul României, cercetătorii autohtoni consideră că împrumuturile pentru studenți pot reprezenta o soluție de redresare a cererii în scădere pentru învățământul superior (Stancu, Bodea, Comăniciuc, Dobre, & Cocriș, 2011; Vlăsceanu, 2020), dar nu propun modele de finanțare bazate pe credite. Considerăm că domeniul împrumuturilor pentru studenți este încă neexplorat la nivelul educației superioare românești, fapt ce ne motivează în continuare demersul de cercetare.

Actualitatea temei de cercetare

Tema abordată este de actualitate din perspectiva preocupărilor actorilor implicați în sistemul educațional:

- lucrarea cuprinde aspecte de ordin conceptual referitoare la noțiunile de strategii, finanțarea universităților, clasamente internaționale, performanță academică, beneficiarii educației, credit pentru studenți etc.;
- în cuprinsul tezei se evidențiază și se testează, prin intermediul studiilor empirice, o serie de indicatori care stau la baza dezvoltării unui sistem de învățământ superior performant;
- demersul cercetării urmărește justificarea legăturii dintre finanțare, performanță și creditare în sistemul de învățământ superior românesc;
- lucrarea conturează principalele cauze ale subfinanțării învățământului superior românesc și formulează o serie de propuneri de reziliență;
- în vederea identificării unor alternative de finanțare, inclusiv contractarea de împrumuturi, opiniile studenților cu privire la accesarea de credite de studii este importantă în dezvoltarea unor politici viitoare; pentru a măsura disponibilitatea studenților cu privire la accesarea de credite de studii, am corelat variabilele chestionarului prin intermediul unui studiu empiric.

Motivația alegerii temei

La nivel mondial reducerea resurselor bugetare este din ce în ce mai resimțită de sistemele de educație superioare. Popularitatea clasamentelor internaționale și lupta pentru a dobândi un *statut de clasă mondială* vin cu o serie de noi presiuni asupra universităților. În acest context misiunea universităților este una extrem de dificilă. În condițiile tendințelor actuale, de limitare a fondurilor publice, acestea trebuie să fie performante și competitive pe plan internațional.

În primul rând, actualitatea și manifestarea unor preocupări intense din partea cercetătorilor în domeniu pentru identificarea unor noi surse de finanțare a învățământului superior au constituit principalul motiv pentru alegerea temei de cercetare. În al doilea rând, la nivelul literaturii naționale de specialitate, am observat o penurie de documente care analizează creditarea bancară ca sursă alternativă de finanțare a învățământului superior românesc. Având în vedere aceste aspecte, apreciem că tema abordată în lucrarea: *Creditarea bancară – sursă alternativă de finanțare și eficientizare a învățământului românesc*, prezintă un real interes pentru specialiștii din domeniul educației.

Prin demersul științific realizat am urmărit să ilustrăm, cât mai fidel, problemele care apar în sistemul de învățământ românesc din cauza subfinanțării. Necesitatea reformării mecanismului de alocare a fondurilor bugetare și identificarea unor noi surse de finanțare reprezintă, considerăm

noi, principalele măsuri care pot *salva* învățământul superior românesc din capcana subfinanțării cronice. Din aceste motive considerăm că coparticiparea studenților la cheltuielile cu educația superioară a devenit necesară, într-o perioadă în care limitele fondurilor publice sunt tot mai evidente.

Astfel, construcția chestionarului a urmărit să surprindă percepția și disponibilitatea studenților de a accesa credite de studii pentru a urma cursurile unei facultăți de prestigiu. Motivația care a stat la baza alegerii eșantionului de respondenți, doar dintre studenții de nivel licență din universitățile de stat din România, se justifică prin faptul că așteptările viitoare în materie de venituri sunt mai mari, cu cât nivelele de educație cresc. Considerăm că studenții la master sau doctorat pot avea o disponibilitate mai ridicată de a contracta un credit de studii, având în vedere veniturile așteptate și de aceea nu au fost prinși în populația studiată. Excluderea din studiu a studenților din cadrul universităților private s-a datorat politicii de finanțare publică a învățământului superior care, în România, nu sprijină învățământul privat.

Scopul și obiectivele tezei

Problema de cercetare: Finanțarea învățământului superior românesc este prea redusă pentru a putea furniza un învățământ performant/calitativ/de prestigiu care să ofere pieței muncii absolvenți bine pregătiți. Pentru aceasta lupta pentru resurse și găsirea unor noi surse de finanțare va fi preocuparea principală a universităților în viitorul apropiat.

Scopul principal al cercetării constă în *aflarea percepției și disponibilității studenților cu privire la accesarea de credite bancare în condiții de performanță*, ca sursă alternativă de finanțare a studiilor universitare care să reducă subfinanțarea și să crească competitivitatea universităților pe plan național și totodată să facă mai vizibil învățământul superior românesc pe plan internațional. Pentru a realiza acest obiectiv principal, am recurs la divizarea acestuia într-o serie de obiective generale (OG), pe capitole, care la rândul lor au fost secondate de obiective specifice (OS) și pentru care am formulat o serie de ipoteze de lucru (IP), astfel:

OG 1: Identificarea unor modele viabile de finanțare a educației prin accesarea creditelor de studii de către studenți.

OS 1.1. Analiza stadiului cunoașterii în domeniul împrumuturilor acordate studenților;

OS 1.2. Cunoașterea evoluției creditării bancare pentru finanțarea studiilor superioare;

OS 1.3. Identificarea unor modele de creditare a învățământului superior;

OS 1.4. Analiza formelor de creditare bancară oferite studenților în România.

IP 1.1. Împrumuturile acordate studenților se regăsesc implementate la nivelul multor state din lume, ceea ce le confirmă popularitatea ca formă de finanțare;

IP 1.2. Creditarea bancară pentru finanțarea studiilor superioare cunoaște particularități multiple care diferă în funcție de țară, sursa capitalului și schema de finanțare;

IP 1.3. Oferta creditelor pentru studenți în România este foarte limitată și nu face obiectul dezvoltării unor politici publice în acest domeniu.

OG 2: Identificarea principalelor strategii și reglementări europene și naționale din domeniul educației și analizarea acestora în contextul evoluției învățământului superior românesc.

OS 2.1. Analiza reglementărilor naționale relevante pentru învățământul superior românesc din prisma justificării nevoii de reglementare;

OS 2.2. Analiza strategiilor europene și naționale din învățământului superior românesc;

OS 2.3. Identificarea și sintetizarea principalelor atribuții ale organismelor cu rol consultativ și de control din învățământul superior românesc;

OS 2.4. Corelarea strategiilor și a măsurilor legislative din domeniul învățământului superior românesc cu evoluția din ultimii 30 de ani.

IP 2.1. Reglementările naționale din domeniul educației au rol în modelarea învățământului superior românesc;

IP 2.2. Strategiile europene și naționale au ca rol principal crearea unui spațiu educațional unitar la nivelul U.E.;

IP 2.3. Nevoia de coordonarea mai eficientă în domeniul educației superioare a impus înființarea de organisme cu rol consultativ și de control;

IP 2.4. Integrarea europeană direcționează strategia de dezvoltare a educației superioare românești;

IP 2.5. Strategiile europene și naționale, precum și reglementările legislative din domeniul educației modelează dezvoltarea învățământului superior românesc.

OG 3: Identificarea cauzelor care stau la baza slabei finanțări a învățământului superior românesc și propunerea unor măsuri de ajustare a mecanismului de finanțare.

OS 3.1. Analiza sistemului de finanțarea din învățământul superior românesc după 1989 până în prezent;

OS 3.2. Determinarea efectelor subfinanțării învățământului superior românesc;

OS 3.3. Propunerea unor măsuri de ajustare a mecanismului de finanțare după modelul altor state.

IP 3.1. Învățământ superior este subfinanțat datorită tipului de intervenție a statului în sistem;

IP 3.2. Pe plan național subfinanțarea învățământului superior românesc influențează comportamentul universităților de stat;

IP 3.3. Pe plan internațional universitățile românești sunt slab vizibile și necompetitive datorită nivelului redus al finanțării;

IP 3.4. Experiențele pozitive ale unor state în domeniul educației superioare pot fi folosite, cu precauție, și în România pentru îmbunătățirea mecanismului de finanțare.

OG 4: Cunoașterea și analiza percepției și disponibilității studenților din învățământul universitar de stat cu privire la contractarea de credite de studii pentru finanțarea studiilor universitare în condiții de performanță.

OS 4.1. Identificarea și investigarea motivației care a stat la baza înscrierii studenților la facultate;

OS 4.2. Cunoașterea percepției studenților cu privire la nivelul performanței din învățământul superior românesc în condițiile nivelului actual de finanțare;

OS 4.3. Cunoașterea percepției și disponibilității studenților de a contracta credite pentru urmarea unor programe de studii performante;

IP 4.1. Studenții ghidați de motivație intrinsecă sunt mai sensibili/atenți la performanța programelor de studii;

IP 4.2. Studenții consideră nivelul finanțării insuficient pentru a susține un învățământ superior performant;

IP 4.3. Studenții sunt dispuși să contracteze un credit de studii pentru a urma cursurile unui program de studii performant.

Cercetarea realizată este în principal aplicativă, datorită numeroaselor exemple practice care explică conceptele și fenomenele relevante pentru tema de cercetare. În acest sens au fost realizate figuri, tabele cu calcule proprii pentru a reda cât mai schematic starea de fapt a învățământului superior românesc și problemele cu care se confruntă.

Metodologia cercetării științifice

Atingerea scopului și obiectivelor cercetării s-a realizat prin utilizarea metodelor calitative și cantitative, aplicând un demers mixt deductiv – inductiv, care permite trecerea de la teoretic la empiric și mai apoi de la empiric la teoretic, astfel încât să putem propune o serie de măsuri ce pot fi adoptate în sistemul de finanțare al învățământului superior românesc, pentru ameliorarea subfinanțării și pentru stimularea performanței. Teza de cercetare se dorește a fi rezultatul unei îmbinări a analizei calitative cu cea cantitativă.

Cercetarea calitativă se va evidenția prin analiza documentelor de specialitate, pentru a stabili stadiul actual al cunoașterii în domeniul cercetării și pentru a putea identifica principalii factori care influențează finanțarea și performanța din sistemul de educație din România.

În cercetarea cantitativă, vom avea în vedere folosirea unor tehnici și procedee specifice disciplinelor economice printre care amintim: regresia liniară simplă și multiplă, analiza componentelor principale, analiza cluster și analiza factorială a corespondențelor. Ca instrumente, se vor folosi softurile pentru introducerea și prelucrarea datelor SPSS – IBM SPSS Statistics 20, Excel 2016, precum și cele pentru editare text Word 2016.

Întregul demers se va evidenția prin realizarea testării și validării modelului propus, prin probarea ipotezelor stabilite în prima parte a cercetării, astfel încât rezultatul cercetării să fie dovedit științific.

Prezentarea sintetică a capitolelor

Pe parcursul primului capitol, *Delimitări conceptuale cu privire la creditarea bancară ca sursă alternativă de finanțare a învățământului superior*, am avut în vedere o trecere în revistă a principalelor modele de împrumuturi pentru studenți cu scopul de a evidenția asemănările și deosebirile în funcție de răspândirea geografică a acestora. Extinderea împrumuturilor pentru studenți vine din nevoia identificării unor surse alternative de finanțare datorită tendințelor actuale de reducere a finanțării publice a educației terțiare la nivel mondial.

Al doilea capitol, intitulat *Învățământului superior românesc în contextul reglementărilor și strategiilor naționale și europene*, își propune să identifice principalele reglementări legislative naționale și europene care au stat la baza modelării sistemului de învățământ superior românesc. Apelând la metode calitative am analizat apariția, evoluția și conținutul legislației, reglementărilor naționale și europene precum și rolul și implicațiile organismelor consultative și de control din sistemul de învățământ superior românesc. În acest sens am realizat o serie de comparații, analize și reprezentări grafice pentru a vedea cum a evoluat sistemul de învățământ superior românesc în contextul dat.

În cuprinsul celui de-al treilea capitol, *Sistemului de învățământ superior românesc – de la finanțare la performanță*, am urmărit prin aplicarea metodelor calitative și a celor cantitative, identificarea cauzelor și a efectelor subfinanțării învățământului superior românesc. Între efectele produse de slaba finanțare a învățământului am evidențiat scăderea accelerată a performanței academice. Pentru a plasa România într-un sistem al comparației din perspectiva performanței sistemului de învățământ superior la nivelul Europei, am recurs la o serie de analize cantitative¹ a principalilor indicatori ai calității educaționale. Rezultatele modelării ne-au dat posibilitatea formulării unor aprecieri critice cu privire la nivelul finanțării și al performanței educației

---

¹ Metode de analiză factorială – *analiza componentelor principale*, metode de clasificare a datelor – *analiza cluster*, analiza de corelație și regresie – *regresia liniară simplă și regresia liniară multiplă*.

superioare din România. La finalul capitolului am venit cu o serie de propuneri de ajustare a mecanismului de finanțare după modele aplicate cu succes în alte state europene.

În vederea propunerii unei alternative de finanțare, în cadrul celui de al patrulea capitol, *Studiu empiric privind percepția studenților cu privire la sistemul de creditare pentru accesarea studiilor superioare în condiții de performanță*, ne-am propus să surprindem percepția și disponibilitatea studenților de a contracta credite pentru finanțarea studiilor universitare. Pentru testarea ipotezei generale am realizat o serie de corelații asupra variabilelor chestionarului, utilizând metode statistice de modelare a datelor categoriale. Astfel, prin sistematizarea datelor cu ajutorul funcției *Crosstabs*, precum și aplicarea *analizei factoriale a corespondențelor* am reuși identificarea și estimarea celor mai importante relații de interdependență între variabilele selectate. Demersul de cercetare al capitolului al patrulea s-a finalizat cu o serie de concluzii și aprecieri proprii care au avut la bază rezultatele modelărilor variabilelor chestionarului.

Capitolul 1: Delimitări conceptuale cu privire la creditarea bancară ca sursă alternativă de finanțare a învățământului superior

În secolul XXI învățământul superior a devenit din ce în ce mai important. De la țările extrem de industrializate ale OCDE, la așa-numitele țări în tranziție care trec de la economiile centralizate la cele de piață și până la țările cu venituri medii și mici, învățământul superior (sau termenul mai incluziv, învățământul terțiar) este văzut aproape peste tot ca o bază pentru societățile civile democratice, un motor al creșterii economice și un instrument de politică pentru promovarea mobilității economice individuale și a justiției sociale (Johnstone, 2005). Cu toate acestea, învățământul superior pare pretutindeni afectat de tema *austerității financiare*. Aceasta din urmă este determinată de bugetele guvernamentale reduse și se manifestă prin instituții de învățământ subfinanțate, scăderea raportului profesori-studenți, nivelul ridicat al taxelor de școlarizare, al tarifelor de cazare etc. Pe fondul acestor neajunsuri, în opinia noastră, creditarea poate reprezenta o alternativă de finanțare a învățământului superior, neexplorată încă de instituțiile bancare și de învățământ din România, dar cu un potențial de creștere enorm atât timp cât se dezvoltă și utilizează mecanisme specifice de punere în aplicare.

Documentarea realizată pe parcursul capitolului 1 confirmă faptul că sistemul de creditare a studiilor superioare se regăsește implementat, atât la nivelul statelor dezvoltate, cât și la nivelul statelor în curs de dezvoltare, ceea ce îi conferă o mare popularitate în rândul alternativelor de finanțare. Cunoșcând particularități multiple, creditele de studii pot fi diferite în funcție de tipul de proprietate, domeniul de aplicare al programului sau scopul instituției care gestionează programul.

Cu o adevărată istorie a creditării studenților S.U.A., alături de Marea Britanie și Australia, reprezintă trei repere ale evoluției creditării bancare pentru finanțarea studiilor superioare.

Analiza ofertelor de creditare pentru studenți din România ne-a aratat faptul că băncile oferă puține soluții de creditare studenților români, iar lipsa statului din astfel de scheme de finanțare reduce atractivitatea acestor produse bancare.

Deși implică o serie de riscuri financiare, inclusiv creșterea gradului de îndatorare pe o perioadă lungă de timp, beneficiile de care au parte studenții în cauză par să depășească aspectele negative, chiar riscante, ale împrumuturilor studențești, fapt pentru care astfel de modele de finanțare devin din ce în ce mai întâlnite în întreaga lume. Pe de altă parte, se observă, și în acest domeniu, rezistența la schimbare a finanțării învățământului superior românesc, care nu pare să fie prea atras de ideea de creditare, considerând bugetarea a cât mai multor locuri de la stat mult mai importantă decât livrarea unui învățământ mai calitativ, mai bine poziționat în raport cu piața muncii și cerințele sale actuale. În acest context, este nevoie să analizăm învățământul superior românesc atât din prisma drumului parcurs în ultimele 3 decenii, cât și din prisma mecanismelor de finanțare existente și a modului în care acestea au fost gândite și implementate în cadrul strategiilor naționale dezvoltate de-a lungul timpului.

Capitolul 2: Învățământul superior românesc în contextul reglementărilor și strategiilor naționale și europene

După 1989, învățământul superior românesc a cunoscut o extindere rapidă sub presiunea unei creșteri exponențiale a cererii de educație superioară. Tendința masificării educației superioare după căderea comunismului a fost rezultatul încheierii unei perioade pline de restricții și limitări pe plan universitar. Apelând la cea mai importantă forță externă care modelează structura și comportamentul universităților, statul român, prin intermediul Ministerului Educației, a demarat procesul de modernizare a sistemului de învățământ superior, prin adoptarea unor reglementări legislative și crearea de organisme consultative și de control.

Învățământul superior românesc a parcurs mai multe etape de dezvoltare, așa cum sunt prezentate în Figura 2.1.

Figura 2.1. Perioadele parcurse de învățământul superior românesc de la revoluția din '89 până în prezent

Perioada tranziției (1990 - 1998)
<ul style="list-style-type: none">
• Această perioadă este caracterizată prin măsuri de jos în sus;
• Sistemul de învățământ, după '89, era încă prea rigid pentru a fi considerat un generator al schimbării;
• În acest context universitățile preiau rolul de instituții ale reformei, trimițând semnalele schimbării către Ministerul Educației.
Perioada desfășurării procesului Bologna (1999 - 2007)
<ul style="list-style-type: none">
• Procesul Bologna este văzut de specialiștii în domeniu, ca fază de europeanizare a învățământului superior românesc;
• Caracteristica principală a acestei perioade este adoptarea de măsuri de sus în jos pentru poziționarea învățământului superior românesc în spațiul european.
Perioada dezbaterii și adoptării LEN (2007 - 2011)
<ul style="list-style-type: none">
• Importanța tot mai mare a clasamentelor universitare și dorința de creștere a vizibilității internaționale, în contextul dezvoltării economice prin inovare, aduc în prim-plan importanța învățământului superior românesc;
• Necesitatea diferențierii universităților impune stabilirea unei clasificări care să aibă la bază specificul activităților din cadrul instituțiilor de învățământ de nivel terțiar.
Perioada aplicării LEN (2012 - prezent)
<ul style="list-style-type: none">
• Intrarea în vigoare a noii legi a educației naționale aduce o perioadă de stabilitate în învățământul superior românesc;
• Accentul cade tot mai mult pe nivelul performanței din învățământul superior românesc pentru a atinge obiectivele asumate în cadrul strategiilor și politicilor europene.

Sursă: figură realizată de autor

Trecerea la sistemul Bologna și adoptarea Sistemului european de credite de studiu transferabile a însemnat demararea procesului de convergență a învățământului superior românesc cu cel european, în vederea atingerii obiectivelor strategice din domeniul educației. Astfel, coordonatele modelului educațional european au devenit vectori specifici ai sistemului de învățământ românesc, iar strategiile naționale din domeniul au fost armonizate cu cele europene. Aderarea la Uniunea Europeană a obligat România să impună o serie de măsuri menite să poziționeze țara pe direcțiile asumate de întreaga Europă. În acest context dinamica învățământului superior românesc a fost influențată, pe de o parte, de principalele modificări legislative, iar pe de altă parte de strategiile naționale și europene din domeniul educației.

Conturarea unei imagini cât mai detaliate a învățământului superior românesc de după 1989 susține afirmația potrivit căreia: dezvoltarea învățământului superior românesc a fost modelat deopotrivă de măsurile legislative și strategiile naționale, care odată cu intrarea României în U.E. au fost armonizate cu normele și strategiile europene. Nevoia unei forțe de muncă înalt calificate care să susțină economii competitive pe plan național și internațional au dus la transformări succesive în sensul în care legislația și strategiile autohtone s-au modificat în concordanță cu noile directive U.E. La rândul lor, universitățile, ca actori principali în procesul de educare, s-au aliniat prin misiunea și viziunea proprie cerințelor naționale și europene (vezi Figura 2.2.).

Figura 2.2. Fluxul armonizării reglementărilor din domeniul educației

Sursa: figură realizată de autor

Cu toate acestea schimbările legislative bruște, alături de *reformele forțate* (uneori graba și slaba organizare a decidenților politici a creat haos și confuzie la nivelul conducerii și organizării universitare) au dus la o lipsă a predictibilității în domeniu și au favorizat o serie de comportamente speculative din partea actorilor educaționali.

Plecând de la proverbul: *Doar cunoscând trecutul vom putea construi viitorul*, identificarea factorilor care au stat la baza modelării sistemului de învățământ superior este esențială pentru a înțelege: *De ce învățământul superior românesc, în 2022, este neperformant și slab finanțat? și Cum putem construi viitorul?*

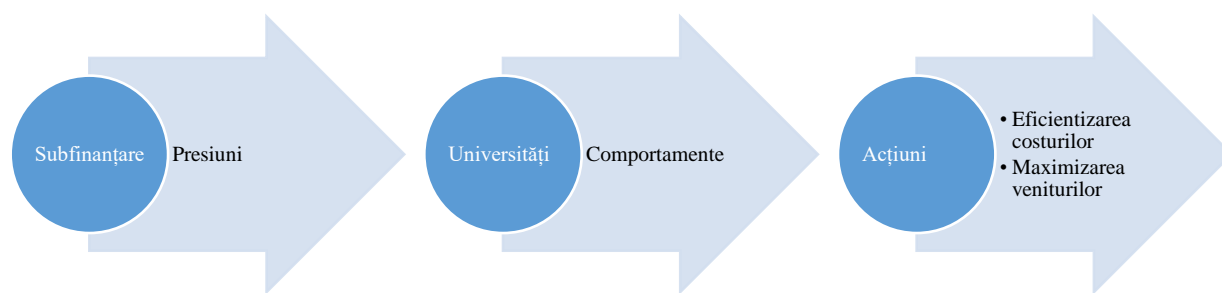
Capitolul 3: Sistemul de învățământ superior românesc – de la finanțare la performanță

Confruntându-se de peste trei decenii cu o stare de provizorat, învățământul superior românesc a fost prins în capcana subfinanțării. Alocațiile bugetare din ce în ce mai reduse și nivelul ridicat al intervenției statului în activitatea universitară au forțat universitățile să facă o serie de compromisuri. În absența unor măsuri financiare adecvate de susținere a performanței academice, alocarea bugetului în funcție de costul standard per student a adâncit prăpastia competitivității universităților românești pe plan mondial.

Luând în considerare aspectele susținute anterior, pe parcursul acestui capitol vom aborda problema subfinanțării învățământului superior românesc și repercusiunile din sfera competitivității și a performanței universitare. Potrivit opiniilor specialiștilor din literatura din domeniu, identificarea unor noi surse de finanțare trebuie să devină o prioritate pentru întreg sistemul de învățământ superior românesc. Acest lucru este realizabil în măsura în care statul reformează întreg sistemul de alocare a fondurilor bugetare către universități. Grava subfinanțare a sistemului de învățământ superior românesc nu se datorează doar lipsei fondurilor bugetare, ci în mare măsură, modului de intervenție a statului în mecanismul de finanțare.

Pentru a diminua efectele subfinanțării cronice cu care se confruntă, universitățile românești apelează la două căi de acțiune: eficientizarea costurilor și maximizarea veniturilor (Figura 3.1.).

Figura 3.1. Subfinanțarea ca factor de presiune asupra universităților românești

Sursă: prelucrarea autorului

Cu toate acestea intervenția statului privind susținerea învățământului superior românesc nu trebuie pusă sub semnul întrebării. Soluția cea mai bună ar fi o combinație între acțiunea forțelor autoreglatoare ale pieței și intervențiile limitate ale statului (Brăilean, 2006). Întrebarea e: în ce măsură trebuie realizată combinația între cele două forțe?

Având ca modele state europene cu sisteme de educație vizibile la nivel mondial, alături de vasta literatură de specialitate, am încercat să formulăm o serie de propuneri de ajustare a mecanismului de finanțare a învățământului superior românesc care vizează:

a) Granturile de studii

Rigiditatea granturilor de studii împiedică universitățile să facă o diferențiere a finanțării per student. Universitatea ar urma să poată decide în privința mărimii grantului de studiu. Astfel, un student care dovedește că are probleme de ordin social² ar putea primi un grant complet de studii, pe când un student care nu face parte dintr-o categorie a populației defavorizată, ar putea beneficia de un procent din grantul total, diferența urmând să o achite din venituri proprii/credite de studii.

Dacă universitățile și-ar putea stabili singure, prin puterea autonomiei universitare, mărimea granturilor de studii și cifra de școlarizare, mecanismele naturale de autoreglare prin cerere și ofertă ar urma să stabilească mărimile reale ale celor doi indicatori.

b) Fuziunea universităților

Într-o lume a globalizării, universităților li se cere să devină internaționale, sub presiunea tot mai mare a impactului clasamentelor internaționale și a reducerii finanțării. În acest context, fuziunea universităților a devenit un subiect din ce în ce mai interesant pentru specialiști.

În România, ne confruntăm cu o fragmentare excesivă a instituțiilor de învățământ superior. O analiză de regresie care testează relația dintre dimensiunea bugetului și poziția în clasament a universităților, realizată pe 12 universități de stat din România, sugerează existența unei legături pozitive dată de ecuația 1:

² Studenții cu probleme de ordin social sunt studenții care provin din medii defavorizate, cei cu probleme financiare, cei care fac parte din comunități minoritare etc.

Ecuția 1. Ecuția de regresie simplă pentru modelul analizat

$$Y = -3,874 + 0,037 \times X + \varepsilon$$

Sursă: prelucrare proprie conform datelor obținute în urma prelucrării SPSS

Rezultatele prelucrării datelor în SPSS confirmă ipoteza formulată, astfel încât putem afirma că **mărimea bugetului influențează pozitiv punctajul obținut de universități în clasamentul național**. Există suficiente dovezi și în literatura de specialitate care susțin fuziunea universităților, atât din punctul de vedere al eficientizării utilizării fondurilor publice, cât și pentru mărirea vizibilității internaționale. Cu toate acestea, acest proces complex trebuie implementat cu foarte mare precauție.

c) Egalizarea oportunităților universitare

În România, conform statisticilor, tinerii care urmează cursurile universitare fac parte din populația cu venituri medii spre ridicate. Așa cum relatam și în capitolul al doilea, sub 1% din totalul studenților înscriși în anul 2020 la studii universitare provin din mediul rural. Costurile asociate frecventării cursurilor unei universități de stat, chiar și fără plata unei taxe de școlarizare, sunt foarte ridicate pentru unele categorii ale populației. De aceea considerăm că oricine îndeplinește cerințele legale și dispune de capacitățile necesare ar trebui să aibă acces și să poată să participe la studii universitare (Vlăsceanu, 2020). În prezent, principalele forme de ajutor pentru studenți iau forma burselor sociale, burselor de performanță și creditelor de studii.

Bursele sociale

În ceea ce privește bursele sociale, amendamentul principal este acela al lipsei de variație. Bani trebuie cheltuiți în funcție de nevoile reale ale studenților (Miroiu, 2005). O alocare în trepte a burselor sociale ar ajuta la corecția inechităților.

Bursele de performanță

Cea de a doua categorie de burse, bursele de performanță³, sunt acele burse acordate studenților pentru rezultate deosebite la învățătură. Problema pe care o ridicăm noi este aceea a aplatizării performanței. În momentul de față, majoritatea burselor de performanță sunt acordate în baza notelor/mediilor obținute de studenți. Pentru a progresa, România nu are nevoie de studenți buni la toate, ci de studenți foarte buni într-un anumit domeniu. Din punctul nostru de vedere, bursele de performanță ar trebui acordate, prin concurs, studenților care, prin activitatea academică, demonstrează că sunt cei mai buni în domeniul lor.

Creditele de studii

Creditarea bancară pentru studenți este un fenomen care a luat amploare în multe țări ale lumii (Britton, Erve, & Higgins, 2018). Accesul la credite de studii mărește posibilitatea studenților

---

³ Există mai multe tipuri de burse acordate în funcție de rezultatele la învățătură: burse de merit, burse de performanță, burse de studiu, etc.

de a-și finanța studiile în contul veniturilor viitoare. Selecția în învățământul superior nu trebuie să fie limitată la studenții care dispun de resursele necesare în momentul școlarizării (Manolescu, 2009). În România, primele tentative de a introduce creditele de studii s-au remarcat în anul 1998 prin Ordonanța nr. 105, iar apoi în anul 2018 prin creditul *Investește în tine*. *Investește în tine* a fost primul program de credit din România oferit studenților și garantat de stat. Lansarea programului a fost apreciată de specialiști și, chiar dacă se derulează în paralel cu finanțarea publică, vine ca o completare a nevoii de suplimentare a finanțării din învățământul superior românesc. În prezent, sistarea acestuia aduce încă o dată în prim plan lipsa de coerență care pare să fie una dintre caracteristicile dominante ale sistemului de învățământ superior.

În viziunea noastră, preocupările Ministerului Educației în materie de reformare a sistemului, ar trebui să aibă în vedere tocmai mecanismul de alocare a fondurilor. Accentul să cadă în special pe *Cât și cum alocăm?*. Sloganurile populiste privind echitatea și accesul la educație a persoanelor dezavantajate să fie înlocuite cu măsuri reale de susținere financiară, care să facă studiile universitare cu adevărat accesibile. Totodată, considerăm că programul *Investește în tine* trebuie cu celeritate reluat și extins. Pentru a crea universități de top, avem nevoie de finanțare adecvată și de participanți la procesul academic capabili și cointeresați.

În condițiile unor resurse limitate, statul, alături de universități, are datoria legitimă de a identifica și crea noi pârgii de atragere de fonduri pentru reducerea subfinanțării învățământului românesc și a crea universități de top.

Capitolul 4: Studiu empiric privind percepția studenților cu privire la sistemul de creditare pentru accesarea studiilor superioare

Pe parcursul celui de-al patrulea capitol al lucrării ne-am propus investigarea percepției studenților români cu privire la accesarea creditelor de studii.

Stabilirea scopului, obiectivelor și formularea ipotezelor de lucru

Scopul, obiectivele specifice și ipotezele de lucru au stat la baza construcției chestionarului. Pentru formularea acestora am avut în vedere dimensiunile propuse în cadrul cercetării, astfel:

Scopul chestionarului este reprezentat de cunoașterea percepției și disponibilității studenților din învățământul universitar de stat cu privire la contractarea de credite de studii pentru finanțarea studiilor universitare în condiții de performanță.

Obiectivele specifice se prezintă astfel:

Obiectiv specific 1: identificarea și investigarea motivației care a stat la baza înscrierii studenților la facultate.

Obiectiv specific 2: determinarea opiniei studenților cu privire la cele mai importante aspecte de care trebuie să se țină cont pentru a avea un învățământ superior performant.

Obiectiv specific 3: determinarea modului în care studenții apreciază:

- performanța universității în care își desfășoară activitatea pe plan național;
- performanța învățământului superior românesc pe plan internațional.

Obiectiv specific 4: aflarea opiniei studenților cu privire la influența pe care o are prestigiul facultății și al universității după absolvire.

Obiectiv specific 5: cunoașterea percepției studenților cu privire la influența nivelului finanțării asupra performanței învățământului superior românesc.

Obiectiv specific 6: aflarea opiniei studenților români cu privire la achitarea de taxe de studii pentru a urma cursurile unei universități de prestigiu din țară sau din străinătate.

Obiectiv specific 7: aflarea opiniei studenților români cu privire la contractarea unui credit de studii dacă acest lucru le-ar asigura urmarea cursurilor unei facultăți de prestigiu.

Obiectiv specific 8: determinarea percepției studenților cu privire la posibilitatea rambursării unui credit de studii la nivelul actual al salariilor din România.

Obiectiv specific 9: identificarea caracteristicilor creditului care, în opinia studenților, sunt importante în decizia de a contracta un credit pentru studii.

Definirea ipotezelor de cercetare ia naștere, de cele mai multe ori, potrivit unei logici de transfer prin derivarea controlată a problematicii surprinse prin chestionar (de Singly, Blanchet, Gotman, & Kaufmann, 1998). Astfel, ipotezele cercetării se prezintă după cum urmează:

Ipoteza fundamentală: studenții români sunt dispuși să contracteze un credit de studii pentru a urma cursurile unei facultăți de prestigiu.

Ipoteza 1: studenții ghidați de motivație intrinsecă sunt mai sensibili/atenți la performanța programelor de studii.

Ipoteza 2: studenții asimilează un învățământ ca fiind performant din perspectiva beneficiilor directe.

Ipoteza 3: studenții care apreciază universitatea în care studiază ca fiind performantă percep învățământul superior românesc competitiv pe plan internațional.

Ipoteza 4: studenții consideră că obținerea unei diplome universitare de studii îi va ajuta în carieră.

Ipoteza 5: studenții consideră că subfinanțarea învățământului superior românesc afectează performanța sistemului.

Ipoteza 6: dacă situația financiară le-ar permite, studenții români ar fi dispuși să achite o taxă de studii pentru a urma cursurile unei universități de prestigiu din țară sau din străinătate.

Ipoteza 7: dacă situația financiară nu le-ar permite, studenții români ar fi dispuși să contracteze un credit de studii, cu care să achite eventuale taxe de studii sau cheltuieli de trai, pentru a urma cursurile unei facultăți de prestigiu.

Ipoteza 8: studenții români consideră că în absența unor intervenții guvernamentale de sprijin, nivelul actual al salariilor din România face dificilă rambursarea unui credit de studii.

Ipoteza 9: studenții consideră că flexibilitatea planului de rambursare și nivelul dobânzii sunt mai importante în schema de finanțare a unui credit pentru studii.

Aspecte metodologice ale studiului

Formarea eșantionului și sursele de date

În ceea ce privește populația cercetată, chestionarul se adresează studenților de nivel licență din cadrul universităților de stat din România. Ultimele date referitoare la numărul de studenți de nivel licență au fost identificate pentru anul universitar 2021 – 2022, conform datelor regăsite pe platforma Tempo online. Conform acestor informații, populația de studenți de nivel licență din universitățile de stat din România era de 359.744 pentru perioada de referință octombrie 2021.

Determinarea mărimii eșantionului și procedeul de selecție

În stabilirea dimensiunii eșantionului, există întotdeauna un compromis între ceea ce este de dorit din punct de vedere statistic și ceea ce este posibil din punct de vedere practic. Pentru determinarea dimensiunii eșantionului am utilizat testul Z, iar rezultatele au indicat un număr de 748 de respondenți.

Elaborarea întrebărilor

Chestionarul conține 15 întrebări organizate în 4 secțiuni:

- prima secțiune are în componență 5 itemi care fac referire la informații socio – educaționale;
- a II-a secțiune are în componență 4 itemi ce își propun să identifice percepția studenților cu privire la nivelul de performanță din învățământul superior românesc și cum asimilează aceștia un învățământ performant;
- a III-a secțiune este formată din 3 itemi ce vizează percepția studenților cu privire la nivelul finanțării învățământului superior românesc;
- a IV-a secțiune are în componență 3 itemi ce vizează disponibilitatea studenților cu privire la accesarea de împrumuturi pentru finanțarea studiilor universitare.

Rezumativ, structura chestionarului propus este prezentată în Figura 4.1.

Figura 4.1. Structura chestionarului adresat studenților

Dimensiune	Obiective specifice	Ipotezele de lucru	Itemii chestionar
Performanță	Identificarea și investigarea motivației care a stat la baza înscrierii studenților la facultate	Studenții ghidați de motivație intrinsecă sunt mai sensibili/atenți la performanța programelor de studii	Întrebarea nr. 6
	Determinarea opiniei studenților cu privire la cele mai importante aspecte de care trebuie să se țină cont pentru a avea un învățământ superior performant	Studenții asimilează un învățământ ca fiind performant din perspectiva beneficiilor directe	Întrebarea nr. 7
	Determinarea modului în care studenții apreciază: - performanța universității în care își desfășoară activitatea pe plan național; - performanța învățământului superior românesc pe plan internațional	Studenții care apreciază universitatea în care studiază ca fiind performantă, percep învățământul superior românesc competitiv pe plan internațional	Întrebarea nr. 8
	Aflarea opiniei studenților cu privire la influența pe care o are prestigiul facultății și al universității după absolvire	Studenții consideră că obținerea unei diplome universitare de studii îi va ajuta în carieră	Întrebarea nr. 9
Finațare	Cunoașterea percepției studenților cu privire la influența nivelului finanțării asupra performanței învățământului superior românesc	Studenții consideră că subfinanțarea învățământului superior românesc afectează performanța sistemului	Întrebarea nr. 10 și 11
	Aflarea opiniei studenților români cu privire la achitarea de taxe de studii pentru a urma cursurile unei universități de prestigiu din țară sau din străinătate	Dacă situația financiară le-ar permite, studenții ar fi dispuși să achite o taxă de studii pentru a urma cursurile unei universități de prestigiu din țară sau din străinătate	Întrebarea nr. 12
Creditare	Aflarea opiniei studenților români cu privire la contractarea unui credit de studii dacă acest lucru le-ar asigura urmarea cursurilor unei facultăți de prestigiu	Dacă situația financiară nu le-ar permite, studenții ar fi dispuși să contracteze un credit de studii, cu care să achite eventuale taxe de studii sau cheltuieli de trai, pentru a urma cursurile unei facultăți de prestigiu	Întrebarea nr. 13
	Determinarea percepției studenților cu privire la posibilitatea rambursării unui credit de studii la nivelul actual al salariilor din România	Studenții consideră că în absența unor intervenții guvernamentale de sprijin, nivelul actual al salariilor din România face dificilă rambursarea unui credit de studii	Întrebarea nr. 14
	Identificarea caracteristicilor creditului care, în opinia studenților, sunt importante în decizia de a contracta un credit pentru studii	Studenții consideră că flexibilitatea planului de rambursare și nivelul dobânzii sunt mai importante în schema de finanțare a unui credit pentru studii	Întrebarea nr. 15

Sursa: prelucrarea autorului

Scale de măsurare

Pentru cuantificarea răspunsurilor la întrebările chestionarului am folosit două tipuri de scale: scala nominală și scala ordinală. Pentru întrebările 1 – 5, în care sunt stabilite identitatea și caracteristicile populației cuprinsă în eșantion, am folosit scala nominală. Astfel, am identificat apartenența respondenților la o categorie, cum ar fi genul, universitatea la care studiază, domeniul de studiu sau forma de finanțare. Pentru următoarele 10 întrebări, am utilizat scala ordinală sau scala cu ranguri. Scala cu ranguri are, pe lângă proprietatea de identitate specifică scalei nominale, și proprietatea de ordine, care ne permite o ierarhizare a preferințelor respondenților (Jaba & Grama, 2004).

Canale de comunicare

Chestionarul a fost realizat utilizând opțiunea *Forms* din pachetul *Google apps*, iar datele au fost centralizate în timp real în drive-ul atașat contului personal de mail, securizat prin user și parolă, astfel încât informațiile să fie protejate.

Pentru distribuirea chestionarului am apelat la platforma de socializare on-line Facebook, atât din considerente legate de forma chestionarului, cât și datorită popularității acestei platforme în rândul tinerilor. Metoda online de completare a chestionarului este o modalitate ieftină, modernă

și facilă de adresare pentru a putea obține un număr cât mai mare de răspunsuri, astfel încât rezultatele cercetării să fie reprezentative. Pentru a ajunge la cât mai mulți respondenți, am distribuit link-ul chestionarului pe mai multe grupuri cu specific pentru studenți. Această abordare a condus la colectarea numărului necesar de răspunsuri pentru a avea o cercetare reprezentativă.

Testarea ipotezei fundamentale

În sprijinul atingerii scopului general al chestionarului: *cunoașterea percepției și disponibilității studenților din învățământul universitar de stat cu privire la contractarea de credite de studii pentru finanțarea studiilor universitare în condiții de performanță*, am apelat la o serie de analize mai aprofundate pentru evidențierea cât mai fidelă a fenomenului studiat.

Analiza factorială a corespondențelor (AFC) ne permite să examinăm sub formă grafică, relația de interdependență dintre două variabile, măsurată pe scală nominală (Tatu, 2018). În vederea testării ipotezei fundamentale a cercetării: cu cât studenții percep universitatea la care studiază ca fiind mai performantă, cu atât disponibilitatea acestora este mai mare pentru a contracta un credit pentru studii, am recurs la o serie de modelări care să ne permită să formulăm o serie de concluzii asupra fenomenului studiat.

Am supus spre analiză următoarele întrebări ale chestionarului:

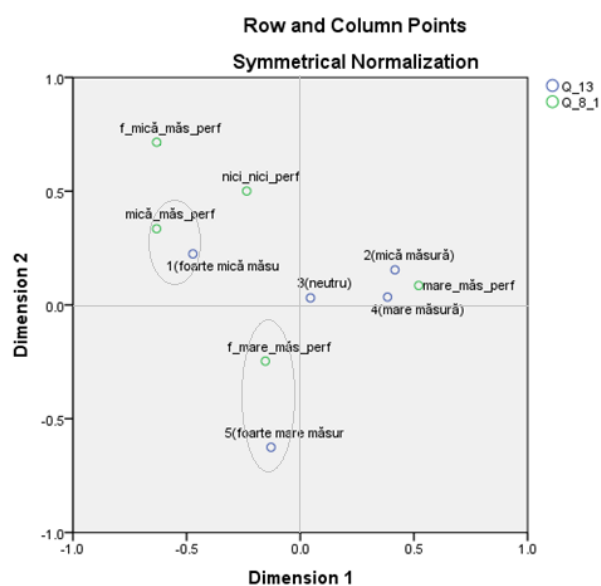
- Q_8_1 – *Universitatea la care studiați este performantă pe plan național și Q_13 – Dacă situația financiară nu v-ar permite să achitați taxe de studii sau costuri ridicate de trai, pentru a urma cursurile unei facultăți de prestigiu, ați fi dispuși să apelați la un credit de studii?*

Pentru aplicarea analizei AFC, am recurs la o serie de etichete pentru valorile variabilelor Q_8_1 și Q_13 pentru o interpretare mai facilă a modelului grafic. Astfel:

- valoarea 1 din scala de măsurare a variabilei Q_8_1: *f_mică_măs_perf*;
- valoarea 2 din scala de măsurare a variabilei Q_8_1: *mică_măs_perf*;
- valoarea 3 din scala de măsurare a variabilei Q_8_1: *nici_nici_perf*;
- valoarea 4 din scala de măsurare a variabilei Q_8_1: *mare_măs_perf*;
- valoarea 5 din scala de măsurare a variabilei Q_8_1: *f_mare_măs_perf*;
- valoarea 1 din scala de măsurare a variabilei Q_13: *1(foarte mică măsură)*;
- valoarea 2 din scala de măsurare a variabilei Q_13: *2(mică măsură)*;
- valoarea 3 din scala de măsurare a variabilei Q_13: *3(neutru)*;
- valoarea 4 din scala de măsurare a variabilei Q_13: *4(mare măsură)*;
- valoarea 5 din scala de măsurare a variabilei Q_13: *5(foarte mare măsură)*;

Rezultatele reprezentării grafice pe cele două axe factoriale utilizând metoda ACF este surprinsă în Figura 4.2.

Figura 4.2. Reprezentarea categoriilor variabilelor statistice în sistemul primelor două axe factoriale

Sursă: output SPSS conform datelor din chestionar

Diagrama prezentată mai sus sintetizează, într-o formă grafică simplă apropierea dintre profilele-linie și profilele-coloană și permite explicarea diferențelor dintre respondenții care consideră universitatea la care studiază performantă și disponibilitatea acestora de a contracta un credit. Valorile extreme opuse reprezentate în diagramă (cadrane diferite – legătură inversă) *f_mică_măs_perf* – (Q_8_1) și *5(foarte mare măsură)* – (Q_13) ne conduc către formularea următorului enunț: **studenții care consideră că universitatea la care studiază este neperformantă nu sunt dispuși să contracteze credite pentru studii**. Aproximarea dintre profilele-linie cu profilele-coloană (unghiul dintre vectorii profilului-linie și vectorii profilului-coloană este mai mic de 90°) demonstrează existența unei legături statistice. Astfel, apropierea dintre profilul-linie – *1(foarte mică măsură)* (Q_13) cu profilul-coloană – *mică_măs_perf* (Q_8_1) ne arată legătura statistică directă dintre cele două variabile și ne conduc către formularea următorului enunț: **studenții care consideră, în mica măsură, că universitatea la care studiază este performantă sunt dispuși în foarte mică măsură să contracteze un credit pentru studii**. Totodată apropierea dintre profilul-linie – *5(foarte mare măsură)* (Q_13) și profilele-coloană *f_mare_măsură_perf* (Q_8_1) demonstrează existența legăturii statistice directe și susține formularea următorului enunț: **studenții care consideră că universitatea la care studiază este performantă în foarte mare măsură sunt dispuși în foarte mare măsură să contracteze un credit pentru studii**. Poziționarea în cadranul negativ al graficului ne sugerează faptul că studenții

în cauză sunt puțini în comparație cu studenții pentru care opțiunea de a contracta un credit de studii este mai mică.

În concluzie putem afirma faptul că scopul general al chestionarului (ipoteza fundamentală) se confirmă și anume că: **cu cât studenții percep universitatea la care studiază ca fiind mai performantă, cu atât disponibilitatea acestora este mai mare pentru a contracta un credit pentru studii.**

Rezultatele cercetării sugerează că pentru a avea studenți dispuși să contracteze credite pentru studii, universitățile, alături de forurile superioare din învățământul superior românesc trebuie să promoveze și să susțină performanța. Doar în aceste condiții studenții vor fi dispuși să plătească pentru *servicii de educare*.

Aprecieri critice privind rezultatele obținute

Rezultatele obținute ne permit să afirmăm că ipoteza fundamentală a cercetării a fost validată, în sensul că am identificat existența unei legături statistice directe între disponibilitatea studenților de a accesa credite de studii și nivelul performanței academice. Cu toate acestea, considerăm că rezultatele cercetării pot fi îmbunătățite. Pentru aceasta ar trebui avute în vedere o serie de aspecte precum:

a) Variabilele incluse în model au o dimensiune subiectivă dată de experiențele individuale, momentul, timpul și locul completării chestionarului. De aceea este foarte importantă plasarea în timp și spațiu a rezultatelor cercetării.

b) Rezultatele cercetării nu pot fi comparate pe plan național cu rezultatele altor studii asemănătoare, deoarece tema creditelor de studii în România este încă puțin abordată.

c) Lipsa răspândirii fenomenului studiat la nivelul României, creditarea bancară în rândul studenților, limitează mult tipul de cercetare pe care îl putem aborda. În lipsa unor date statistice concrete care să facă referire la fenomenul studiat, chestionarul a fost singura obținu de colectare de date pentru testarea ipotezei fundamentale.

d) Metoda de analiză factorială a corespondențelor este o metodă de analiză descriptivă, care oferă un set restrâns de interpretări statistice.

Concluzii

Corelarea variabilelor chestionarului pentru identificarea percepției și disponibilității studenților de a contracta credite pentru studii ne-a permis obținerea unor rezultate preliminare care validează ipoteza fundamentală a cercetării: **studenții români sunt dispuși să contracteze un credit de studii pentru a urma cursurile unei facultăți de prestigiu.** Prin dezvoltarea unui set de modele statistice specifice analizei datelor categoriale, am efectuat o serie de corelații între

variabilele modelului pentru a testa și ipotezele secundare propuse pentru cele trei dimensiuni ale chestionarului.

Prima dimensiune a chestionarului a avut rolul de a surprinde percepția studenților cu privire la performanța sistemului de învățământ superior de stat. Pentru a ne atinge acest scop am avut și o serie de întrebări adiacente, care să ne furnizeze informații suplimentare pentru formularea unor concluzii pertinente cu privire la aspectul investigat. Astfel, în urma colectării și analizei răspunsurilor respondenților am testat faptul că studenții care sunt motivați intrinsec în alegerea de a urma cursurile unei facultăți sunt mult mai atenți la calitatea programelor de studii. De cealaltă parte, studenții a căror motivație este externă voinței lor, nu dau dovadă de același interes atunci când vine vorba de calitatea educației. În continuarea demersului nostru, pentru a înțelege cum definesc studenții un învățământ ca fiind performant, am recurs la o serie de variante de răspuns, care, conform opțiunilor alese de către studenți, au arătat că percepția acestora despre performanța învățământului superior românesc este strâns legată de beneficiile directe ale studenților. Astfel, calitatea resursei umane alături de asigurarea activității de practică pentru ciclul de studii de licență au înregistrat cele mai mari scoruri. Acest lucru ne dă posibilitatea să enunțăm faptul că percepția studenților de nivel licență cu privire la performanța învățământului superior românesc este în strânsă legătură cu experiențele directe pe care aceștia le au în cadrul universității la care studiază. Continuarea demersului s-a concretizat prin probarea faptului că studenții care consideră că universitatea la care studiază este performantă pe plan național consideră și sistemul de învățământ superior ca fiind competitiv pe plan internațional, toate acestea în condițiile în care o majoritate a respondenților cred că obținerea unei diplome universitare îi va ajuta în parcursul lor în carieră.

În cea de a doua dimensiune a chestionarului, am urmărit identificarea și corelarea nivelului finanțării cu performanța din învățământul superior românesc, în opinia studenților români. Analiza răspunsurilor oferite de studenți ne-a condus la concluzia potrivit căreia, aceștia consideră în mare măsură că nivelul finanțării influențează nivelul performanței universitare. Totodată majoritatea studenților chestionați sunt dispuși să achite o taxă de studii, dacă situația financiară le-ar permite acest lucru, pentru a putea urma cursurile unei universități de prestigiu.

Ultima dimensiune a chestionarului, relevă faptul că, în condițiile în care situația financiară nu le-ar permite, o mare parte a studenților români nu ar fi de acord să apeleze la un împrumut pentru a-și achita cursurile universitare. Acest lucru este întărit și de faptul că respondenții consideră că nivelul actual al salariilor din România este prea mic pentru a putea susține plata unei rate pentru un credit de studii.

Cu toate acestea, apelând la o serie de modelări statistice, am identificat faptul că studenții care consideră universitatea la care studiază ca fiind performantă, sunt dispuși în mare măsură să

aceseze un credit de studii pentru a achita o eventuală taxă. Astfel, în condiții de performanță, studenții români își arată disponibilitatea de a contracta credite de studii. În opinia noastră considerăm că rezultatele cercetării vin în susținerea ideii potrivit căreia performanța universitară poate fi *garantul* creditelor de studii.

Disponibilitatea studenților de a accesa credite de studii în condiții de performanță ne indică necesitatea dezvoltării unor noi cercetări în domeniu care să aibă ca punct de pornire rezultatele obținute de noi. Pentru valorificarea rezultatelor de față, considerăm utilă extinderea cercetării în sensul identificării acelor universități din România care ar putea introduce taxe de studii, mai mari ca finanțarea per student oferită de stat și pentru care cererea nu ar scădea. Tot în cadrul unor noi direcții de cercetare considerăm oportun identificarea acelor scheme de creditare atractive pentru studenți, pentru că, așa cum am văzut în cuprinsul cercetării de față, aceștia percep diferit riscul de împrumut.

Concluzii, contribuții proprii, limite și perspectivele cercetării

În cuprinsul acestui ultim capitol, ne propunem să sintetizăm principalele concluzii formulate pe parcursul demersului, precum și a contribuțiilor proprii, limitelor și perspectivele de cercetare pentru tema dezvoltată în cercetarea de față.

Concluzii finale

Prin abordarea temei de doctorat cu titlul *Creditarea bancară – sursă alternativă de finanțare și eficientizare a învățământului românesc* am urmărit să ne aducem aportul personal la o problemă de interes național în domeniul învățământului terțiar și anume subfinanțarea cronică cu care se confruntă sistemul. Prin identificare percepției studenților cu privire la accesarea de credite de studii putem spune că demersul cercetării și-a atins scopul urmărit, ba mai mult, rezultatele obținute dau crezare tot mai multor voci din lumea academică care susțin că, coparticiparea studenților la actul educațional universitar poate fi o formă, pe de o parte de motivare a studenților, iar pe de altă parte de reducere a subfinanțării din sistem.

Deși pe parcursul cercetării am formulat o serie de aprecieri proprii și concluzii parțiale pentru fiecare din cele patru capitole, considerăm oportun să finalizăm demersul cu câteva remarci generale.

După încadrarea conceptuală a noțiunii de credit bancar în schema de finanțare a învățământului superior, analiza literaturii de specialitate a relevat faptul că tot mai multe state aplică parțial sau total sistemul de creditare în rândul studenților. Pe fondul limitării fondurilor publice destinate învățământului superior, universitățile din întreaga lume se confruntă sau se vor

confrunța cu scăderi ale veniturilor, care pot fi acoperite din taxe percepute studenților, care la rândul lor pot fi achitate cu credite de studii. Competiția din ce în ce mai acerbă pentru fondurile publice limitate, îndreaptă atenția cercetătorilor spre identificarea și testarea unor noi surse de finanțare a studiilor universitare, printre care se remarcă și creditarea bancară. Succinta trecere în revistă a principalelor state identificate în literatura de specialitate cu tradiție sau nu, în alocarea creditelor de studii ne ajută să construim o imagine a răspândirii fenomenului în secolul XXI.

Pentru poziționarea învățământului superior românesc în tabloul european al educației, am considerat necesar să ilustrăm modul în care legislația națională și europeană (după aderarea la U.E.) a modelat sistemul. Sintetizând cele mai importante acte normative, strategii naționale și europene din domeniu am observat că învățământul superior românesc a urmat traiectoria unei dezvoltări în acord cu directivele Spațiului European al Învățământului Superior. Din analizele realizate pe parcursul cercetării, punctual, pe anumiți indicatori din domeniu, am concluzionat că unele deziderate nu au putut fi atinse. În opinia noastră, ținta pentru o parte a indicatorilor asumați în cadrul strategiilor europene, nu au putut fi atinse datorită unei lipse de coerență a deciziilor care au dus la dezacorduri legislative.

Evoluția sistemului de învățământ superior românesc a însemnat o transformare a mecanismelor de finanțare de-a lungul celor trei decenii post-comuniste. Considerat unul din factorii modelatori ai dezvoltării și transformării învățământului, tratarea detaliată a parcursului învățământului superior românesc din prisma finanțării a fost o prioritate. Așa cum am văzut, educația superioară din România, cu mici excepții (perioada exploziei cererii de educație superioară de după '89) s-a confruntat în permanență cu lipsa fondurilor bugetare. Schimbat constant, mecanismul de alocare a fondurilor este considerat ca fiind responsabil pentru o parte a subfinanțării sistemului, având implicații directe în performanța educațională. În sprijinul acestei concepții am urmărit să evidențiez diferențele majore în ceea ce privește nivelul veniturilor proprii din totalul bugetelor pentru o serie de universități din România. Concluzia micro-studiului a subliniat nevoia diferențierii finanțării universităților pe de o parte și creșterea autonomiei universitare din perspectiva stabilirii cifrei de școlarizare și a nivelului granturilor de studii, pe de altă parte.

Totodată, apelând la o serie de modelări econometrice, am testat existența legăturii statistice dintre nivelul finanțării și performanța din învățământul superior, utilizând date identificate la nivelul Europei. Rezultatele modelului au evidențiat o legătură directă, ceea ce întărește și mai mult nevoia suplimentării finanțării în învățământul superior românesc. Astfel, propunerea fuzionării universităților românești pentru a veni în sprijinul eficientizării costurilor și totodată a maximizării veniturilor, poate fi considerată o posibilitate de reducere a subfinanțării cronice. Ca modalitate tot mai populară privind creșterea, în primul rând a notorietății pe plan

internațional, am recurs la o serie de analize din prisma dimensiunii bugetului și punctajului obținut de universitățile românești în clasamentul național. Rezultatele au redat existența unei legături directe între variabila dependentă *Punctaj* cu variabila independentă *Buget*. Testarea legăturii, alături de ultimele negocieri dintre trei mari universități din România, susțin ideea potrivit căreia fuziunea universităților românești poate fi o modalitate de reducere a subfinanțării și a creșterii vizibilității acestora pe plan național și internațional.

Evidențierea legăturii clare dintre nivelul finanțării și nivelul performanței educaționale, în condițiile resurselor bugetare limitate, ne-a direcționat demersul cercetării spre identificarea de surse noi de finanțare care să înlocuiască sau să completeze subvențiile oferite de stat studenților. Granturile de studii, bursele sociale și de performanță și creditele pentru studenți pot fi soluții care să vină în sprijinul limitării efectelor gravei subfinanțări a sistemului de educație superioară. Concluzia generală a capitolului al treilea poate fi enunțată sub forma necesității de a identifica, testa și aplica acele demersuri/reforme care să scoată sistemul de învățământ superior românesc din capcana subfinanțării pentru că doar așa putem trece de la un învățământ de *bazar* la un învățământ performant.

În următoarea etapă, prin inițierea unui noi studiu cantitativ, am completat tabloul cercetării aplicative. Astfel, colectarea opiniilor a 748 de studenți de nivel licență cu ajutorul chestionarului, ne-a ajutat să evidențiem percepțiile și opiniile acestora cu privire la o serie de aspecte esențiale din cadrul învățământului superior românesc: performanța, finanțarea și creditarea. Din analiza și modelarea răspunsurilor studenților am observat că aceștia sunt interesați de performanța programelor de studii. Totodată, aceștia percep nivelul finanțării ca fiind redus pentru a putea furniza un învățământ superior performant.

Pentru reflectarea disponibilității studenților cu privire la accesarea de credite de studii am întreprins o serie de analize econometrice care au condus la formularea concluziei generale a studiului în acord cu ipoteza fundamentală de cercetare, respectiv în condiții de performanță studenții sunt dispuși să contracteze credite pentru studii. În lipsa unor cercetări similare în literatura națională de specialitate considerăm că rezultatele obținute pot veni în sprijinul fundamentării unor propuneri de reformă a sistemului de învățământ superior românesc.

Contribuții personale

În ceea ce privește contribuțiile personale, ca valoare adăugată în domeniul temei de cercetare, considerăm că implicațiile actualei cercetări au adus plusvaloare atât din punct de vedere teoretic cât și din punct de vedere aplicativ. În ceea ce privește dimensiunea teoretică a tezei, considerăm că ne-am adus următoarele contribuții științifice:

- efectuarea unei analize cuprinzătoare a stadiului cunoașterii în domeniul temei de cercetare pentru a identifica statele care au implementat sisteme de creditare pentru studenți și pentru evidențierea principalelor caracteristici ale modelelor de creditare;
- trecerea în revistă, într-o manieră descriptivă, a creditelor oferite studenților de către băncile din România;
- sistematizarea principalelor prevederi legale naționale care au modelat învățământul superior românesc după 1989;
- identificarea și sintetizarea principalelor direcții de finanțare din învățământul superior românesc propuse de CNFIS în ultimii 10 ani.

Contribuțiile personale aduse la nivelul cercetării aplicative pot fi enunțate după cum urmează:

- identificarea indicatorilor specifici performanței sistemului de educație superioară, utilizând clasamentele internaționale, strategiile europene și naționale și metodologii naționale din domeniu;
- identificarea și interpretarea legăturilor existente la nivelul statelor Europei din perspectiva performanței și a nivelului finanțării din învățământul superior;
- determinarea existenței unei legături directe între nivelul finanțării (% PIB), și a nivelului performanței academice (indicele h) – studiu realizat la nivelul țărilor U.E.;
- determinarea existenței unei legături directe între dimensiunea bugetului și punctajul obținut de universități în clasamentele naționale – studiu realizat la nivel național;
- testarea disponibilității studenților de a contracta credite de studii în condiții de performanță.

Limitele și direcțiile viitoare de cercetare

Abordarea creditării bancare ca sursă alternativă de finanțare și eficientizare a învățământului românesc comportă, în mod inevitabil, **limite și direcții viitoare de cercetare**. Astfel, demersul nostru prezintă o serie de limitări:

- în realizarea analizei stadiului cunoașterii am luat în considerare o trecere în revistă, la nivel structural, a specificațiilor modelelor de finanțare care au la bază creditele pentru studenți fără a intra în detalii referitoare la evoluția fenomenului;
- în ceea ce privește analiza reglementărilor legislative în domeniu educației, am realizat o selecție a celor mai importante documente normative, optând pentru o sinteză a elementelor cheie cu impact în domeniu, contra unei detalieri vaste pe care nu am considerat-o relevantă pentru cercetarea de față;

- selectarea indicatorilor specifici performanței sistemului de învățământ superior a fost realizată în baza clasamentelor internaționale, a indicatorilor cuprinși în strategiile europene, precum și a metodologiilor CNFIS și ARACIS. Cu toate acestea există riscul omiterii unor indicatori relevanți pentru analiza efectuată;
- reducerea eșantionului pentru studiul realizat la nivelul Europei, datorită lipsei datelor statistice pentru o parte dintre state;
- ancorarea în timp și spațiu a rezultatelor chestionarului.

Cu toate acestea considerăm că perspectivele continuării cercetării se justifică în special din prisma actualității temei de cercetare, precum și datorită unor aspecte abordate în cuprinsul lucrării care, în opinia noastră, sunt insuficient tratate. În acest sens, noile direcții de cercetare pot lua forma unor studii precum:

- extinderea analizei indicatorilor privind performanța educației superioare pe mai multe state sau regiuni;
- introducerea în analiză a unor noi indicatori care pot trata noi dimensiuni ale performanței învățământului superior în raport cu finanțarea;
- realizarea unor cercetări privind percepția studenților asupra creditelor de studii, utilizând eșantioane stratificate;
- o altă direcție de cercetare poate avea în vedere aprofundarea studierii implicațiilor pe care le-ar putea avea posibile fuzionări între universitățile românești; acest lucru prezintă un interes crescut mai ales din prisma ultimelor evenimente care vizează negocierile de fuziune dintre Universitatea din București, Universitatea Maritimă din Constanța și Universitatea din Pitești.

În final, dezvoltarea unor noi direcții de cercetare, pot oferi informații importante decidenților politici, care să constituie puncte de plecare în fundamentarea reformelor mult așteptate din sistemul de învățământ superior românesc.

Bibliografie

1. Altbach, P. (2006). The dilemmas of ranking. *International higher education*, (42).
2. Albrecht, D., & Ziderman, A. (1993). Student loans: An effective instrument for cost-recovery in higher education? *World Bank Research Observer*, 8(1), 71–90.
3. Almaral, Alberto, V. Lynn Meek, and Ingvild M. Larson, Eds. (2003). *The Higher Education Managerial Revolution?* Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
4. Andreescu, L., & Miroiu, A. (2010). Goals and instruments of diversification in higher education. *Research Gate*, 89-101.
5. Andreescu, L., Gheorghiu, R., Preoteasa, V., & Curaj, A. (2012). Institutional diversification and homogeneity in Romanian higher education: the larger picture. *Springer science*, 863-885.
6. Androniceanu, A. (2017). *Fundamente privind elaborarea unei lucrări științifice*. București: Editura Universitară.
7. Baci, L., Iacobuță, A., Botezat, A., & Ifrim, M. (2014). *Probleme actuale de economie publică*. Iași: Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza".
8. Balânschi, A. (2015). *Metodologia cercetării științifice în economie*. Bălți: Editura Marketing Plus.
9. Ball, R., & Halwachi, J. (1987). Performance indicators in higher education. *Higher Education*, 393-405.
10. Barr, N. (2003). Financing higher education: Comparing the options. *London School of Economics*.
11. Barzeley, Michael. (2001). *The New Public Management: Improving Research and Policy Dialogue* (Vol. 3). Berkeley and Los Angeles, CA: University of California Press.
12. Baum, S. (2015). The evolution of student debt in the United States. *Student loans and the dynamics of debt*, 11.
13. Băcescu, M., & Băcescu-Cărbunaru, A. (1997). *Compendiu de macroeconomie*. București: Editura Economică.
14. Bădescu, G., Mihaș, G., & Sum, P. (2018). Reforma învățământului superior în România: propuneri de schimbări pentru un sistem onest, eficient și incluziv. *Research Gate*, 1-27.
15. Biji, E.-M., Anghelache, C., & Lilea, E. (2002). *Tratat de statistică*. București: Editura economică.
16. Borden, V., & Bottvill, K. (1994). Performance Indicators: History, Definitions, and Methods. *New Direction for Institution Research*, 5-21.

17. Bornmann, L., & Daniel, H. D. (2005). *Does the h-index for ranking of scientists really work?* Budapest: Scientometrics.
18. Brătianu, C. (2002). *Paradigmele managementului universitar*. București: Editura Economică.
19. Britton, J., Erve, L., & Higgins, T. (2018). Income contingent student loan design: Lessons from around the world. *Economics of Education Review*, 1-30.
20. Cai, Y., & Sutela, M. (2016). Merger of tow universities of applied sciences. *Springer International Publishing*, 161-177.
21. Chalmers, D. (2008). *Indicators of University Teaching and Learning Quality*. Surry Hills: Australian Learning and Teaching Council.
22. Chapman, B., & Ryan, C. (2002). Income contingent financing of student higher education charges: Assessing the Australian innovation. *The Welsh Journal of Education*, 11(1), 64–81.
23. Chapman, B. (2006). *Government managing risk - Income contingent loans for social and economic progress*. New York: Routledge.
24. Chapman, B., & Liu, Y. A. (2013). Repaymant burdens of student loans for Vietnamese higher education. *Economics of Education Review*, 298-308.
25. Chen, S.-H., Wang, H.-H., & Yang, K.-J. (2009). Establishment and application of performance measure indicators for universities. *The TQM Journal*, 220-235.
26. Dayan, A., & Bouquerel, F. (2008). *Studiile de piață*. București: Editura C.H. Beck.
27. Deca, L. (2015). International norms in the reform of Romanian higher education: a discursive analysis. *European Journal of Higher Education*, 34-48, Vol. 5, No. 1.
28. Deema, R., Mokb, K., & Lucasa, L. (2008). Transforming Higher Education in Whose Image? Exploring the Concept of the "World-Class" University in Europe and Asia. *Higher Education Policy*, 83-97, nr. 21.
29. Dinis-Oliveira, R. . (2019). The H-index in life and health sciences: advantages, drawbacks and challenging opportunities. *Current Drug Research Reviews*, Vol.11, nr. 2, 82-84.
30. Dobrotă, N. (1999). *Dicționar de Economie*. București: Editura Economică.
31. Donahue, J. D. (1989). *The privatization decision: Public ends, private means*. New York: Basic Books.
32. Egghe, L. (2006). *An improvement of the H-inex: the G-index*. Agoralaan,: Universiteit Hasselt.
33. Eisemon, T., Mihăilescu, I., Vlăsceanu, L., Zamfir, C., Sheehan, J., & Davis, C. (1995). Higher education reform in Romania. *Higher Education*, 135-152.
34. Farrell, M. (1957). The Measurement of Productive Efficiency. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A (General)*, 253-290, VOL. 120, NR. 3.

35. Finnie, R., & Usher, A. (2006). The Canadian experiment in cost-sharing and its effects on access to higher education, 1990–2002. In P. N. Teixeira, D. B. Johnstone, M. J. Rosa, & J. J. Vossenteijn (Eds.), *Cost-sharing and accessibility in higher education: A fairer deal?* (pp. 159–188). Dordrecht, the Netherlands: Springer-Verlag.
36. Friedman, M. (1995). *Capitalism și libertate*. București: Editura Enciclopedică.
37. Friedman, M., & Friedman, R. (1998). *Liber să alegi. Un punct de vedere personal*. București: Editura BALL.
38. Frunzaru, V., & Ștefăniță, O. (2021). *Dialog social, probleme și soluții în educație. Opinii și soluții în educație în anii 2014 și 2020*. București: Editura Tritonic.
39. Grint, J. (1992). Performance indicators in higher education: a survey of recent work. *Oxford Review of Economic Policy*, 19-34.
40. Greenaway, D., & Haynes, M. (2003). Funding higher education in the U.K.: The role of fees and loans. *The Economic Journal*, 113(485), F150–F166.
41. Hanson, M. “Average Cost of College & Tuition” EducationData.org, August 15, 2022, <https://educationdata.org/average-cost-of-college>.
42. Harman, G. (2011). Competitors of Rankings: New Directions in Quality Assurance and Accountability. În *The Changing Academy – The Changing Academic Profession in International Comparative Perspective* (pg. 35-53). Dordrecht: Springer.
43. Heller, D. E. (2008). The impact of student loans on college access. *The effectiveness of student aid policies: What the research tells us*, 39-68.
44. Hong, H. K., & Chae, J. E. (2011). Student loan policies in Korea: Evolution, opportunities and challenges. *Educational Research Journal*, 26(1), 99-122.
45. Iatagan, M. (2012). *Strategii de finanțare a învățământului superior românesc în context european*. București: Editura universitară.
46. Ionescu, F. (2009). The Federal Student Loan Program: uantitativ implications for college enrollment and default rates. *Review of Economic Dynamics*, 205-231.
47. Ișan, V., & Cocriș, V. (1997). *Sectorul public. Iluzia bunăstării generale*. Iași: Editura ANKAROM.
48. Jaba, E. (2002). *Statistica, ediția a treia*. București: Editura economică.
49. Jaba, E., & Grama, A. (2004). *Analiza statistică cu SPSS sub Windows*. București: Editura Polirom.
50. Jemna, D. V. (2017). *Econometrie cu aplicații în R*. Iași: Editura Universității ”Alexandru Ioan Cuza”.
51. Jemna, D. V. (2018). *Sondajul statistic*. Iași: Editura Universității ”Alexandru Ioan Cuza”.

52. Johnes, J. (2016). *Performance indicators and rankings in higher education*. Huddersfield: University of Huddersfield Repository.
53. Johnstone, D. B. (2004). The applicability and income contingent loans in developing and transitional countries. *Journal of Educational Planning and Administration*, 18(2), 159–174.
54. Johnstone, D. B. (2005, May). Higher educational accessibility and financial viability: The role of student loans. In *World Report on Higher Education: The Financing of Universities II International Barcelona Conference on Higher Education, Global University Network for Innovation (GUNI) Barcelona, Spain, May* (pp. 24-25).
55. Johnstone, D. B., & Marcucci, P. N. (2010). *Financing higher education worldwide: Who pays? Who should pay?* Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
56. Johnstone, D. B., & Marcucci, P. N. (2007). Worldwide trends in higher education finance: Cost-sharing, student loans, and the support of academic research. *Commissioned paper V. Lynn Meek and Dianne Davies*, 81, 1-36.
57. Kang, Y., & Liu, R. (2021). Does the merger of universities promote their scientific research performance? Evidence from China. *Elsevier*, 1-13.
58. Kaufman, J. (2020). *Personal MBA. Stăpânește arta afacerilor*. București: Publica.
59. Kaul, I., & Mendoza, R. U. (2003). Advancing the concept of public goods. In I. Kaul, P. Conceicao, K. L. Goulven, & R. U. Mendoza (Eds.), *Providing global public goods* (pp. 78–111). Oxford: Oxford University Press.
60. Kong, F. (2016). Suitability of performance indicators and benchmarking practices in UK. *Benchmarking: An International Journal*, 584-600.
61. Kumar, D., Hossain, A., & Gope, M. C. (2013). Role of micro credit program in empowering rural women in Bangladesh: A study on Grameen Bank Bangladesh Limited. *Asian Business Review*, 3(2), 106-112.
62. Larivier, V. (2021). On the shoulders of students? The contribution of PhD students to the advancement of knowledge. *Scientometrics*, 463-481, 90.
63. Liu, N. C., & Cheng, Y. (2005). The Academic Ranking of World Universities. *Higher Education in Europe*, 127-136, vol. 30, nr. 2.
64. Liu, Q., Patton, D., & Kenney, M. (2017). Do university mergers create academic synergy? Evidence from China and Nordic Countries. *Elsevier*, 1-10.
65. Levin, H. M. (1987). Education as a public and private good. *Journal of Policy Analysis and Management*, 6(4), 628–641.
66. Manolescu, G. (2009). Alternative și instrumente în finanțarea educației. *Studii Financiare*, vol. 2.

67. Mao, Y.-q., Du, Y., & Liu, J.-j. (2009). The effects of university mergers in China since 1990s: from the perspective of knowledge production. *International Journal of Educational Management*, 19-33.
68. Mansbridge, J. (1998). On the contested nature of the public good. In W. Powell & E. Clemens (Eds.), *Private action and the public good*. New Haven: Yale University Press.
69. Marcer, T., & Wilson, S. (2014). *The 2013 Market Research Technology Survey*. London: Meaning Ltd.
70. Marginson, S. (2007). The public/private divide in higher education: A global revision. *Higher Education*, 53, 307–333.
71. Mati, Y. (2018). Input resources indicators in use for accreditation purpose of higher education institutions. *Prformance Mesurement and Metrics*, 1-11.
72. McDonald, R., & Van Der Horst, H. (2007). Curriculum alignment, globalization, and quality assurance in South African higher education. *Journal of Curriculum Studies*, 1-9.
73. Miroiu, A. (2005). *Finanțarea învățământului superior românesc. Evaluare și propuneri de politici*. București: Centrul de Analiză și Dezvoltare Instituțională (CADI).
74. Miroiu, A., & Aligica, P. (2004). Public financing, fees and institutional structure and change in the romanian higher education. *Research Gate*, 1-11.
75. Miroiu, A., & Florian, B. (2015). *Universitatea românească azi*. București: Tritonic.
76. Miroiu, A., & Țeca, M. (2013). Subfinanțarea învățământului superior românesc. O abordare instituțională. *Quality Assurance Review for Higher Education*, 18-30.
77. Miroiu, A., & Țeca, M. (2015). Bugetul de stat ca bun comun. Cazul finanțării învățământului superior românesc. În A. (. Miroiu, & I.-P. (. Golopența, *Acțiune colectivă și bunuri comune în societatea românească* (pg. 195-213). Iași: Editura Polirom.
78. Miroiu, A., & Vlăsceanu, L. (2012). Relating quality and funding: the Romanian case. *Research Gate*, 791-807.
79. Miroiu, A., & Vlăsceanu, L. (2015). Relația dintre calitate și finanțare - cazul românesc. În A. Miroiu, & B. Florian, *Universitatea românească azi* (pg. 181-211). București: Editura Tritonic.
80. Miroiu, A., Pasti, V., Ivan, G., & Miroiu, M. (1998). *Învațământul românesc azi. Studiu de diagnoză*. Iași: Editura Polirom.
81. Moraru, D., Nedelescu, M., Stănescu, C., & Preda, O. (2007). *Finanțe publice*. București: Editura Economică.
82. Murakami, Y., & Blom, A. (2008). *Accessibility and affordability of tertiary education in Brazil, Colombia, Mexico and Peru within a global context* (Policy Research Working Paper No. 4517). Washington, DC: The World Bank.

83. Neamțu, D. M. (2018). *Analiza statistică a educației. Vector al dezvoltării socioeconomice*. București: Editura Economică.
84. Nica, P. (1998). *Implicații manageriale ale trecerii la finanțarea globală a universităților*. Iași: Editura Multiprint.
85. Nica, P. (2000). *Managementul calității și ierarhizarea universităților românești*. București: Editura Paideia.
86. Noh, Y. (2012). The impact of university library resources on university research achievement outputs. *Emerald Group Publishing Limited*, 109-133, vol 64, nr. 2.
87. Păunescu, M., Vlăsceanu, L., & Miroiu, A. (2011). *Calitatea învățământului superior din România: o analiză instituțională*. Iași: Polirom.
88. Pecican, E. Ș. (1993). *Econometrie*. București: Editura ALL.
89. Pintilescu, C. (2007). *Analiza statistică multivalentă*. Iași: Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza".
90. Popescu, C. (2015). *Capitalul uman în noile democrații*. Iași: Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza".
91. Ripoll-Soler, C., & de-Miguel-Molina, M. (2013). *Tertiary education and management*. Londra: Routledge.
92. Romer, P. (1994). The origins of endogenous growth. *Journal of Economic Perspectives*, 8(1), 3–22.
93. Safavi, M., & Hakanson, L. (2016). Advancing theory on knowledge governance in universities: a case study of a higher education merger. *Studies in higher education*, 1-24.
94. Salmi, J. (1999). *Student loans in an international perspective: The World Bank experience* (Education Paper Series 44). Washington, DC: The World Bank.
95. Salmi, J. (2003). Indicators for Tertiary Education Reform: A World Bank Perspective. În A. Yonezawa, & F. Kaiser, *System Level and Strategic Indicators for Monitoring Higher Education in the Twenty-First Century* (pg. 73-79). Bucharest.
96. Salmi, J., & Hauptman, A. (2006). *Innovations in tertiary education financing: A comparative evaluation of allocation mechanisms*. Washington, DC: The World Bank.
97. Schacter, J., & Thum, Y. M. (2004). Paying for high-and low-quality teaching. *Economics of Education Review*, 411-430, nr. 23.
98. Shen, H., & Ziderman, A. (2009). Student loans repayment and recovery: international comparisons. *Higher education*, 57(3), 315-333.
99. Singly, F., Blanchet, A., Gotman, A., & Kaufmann, J. C. (1998). *Ancheta și metodele ei. Chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv*. București: Editura Polirom.

100. Slade, C., Ribando, S., & Fortner, K. (2016). Faculty research following merger: a job stress and social identity theory perspective. *Scientometrics*, 71-89.
101. Solis, A. (2017). Credit access and college enrollment. *Journal of Political Economy*, 562-622.
102. Stancu, I., Bodea, C., Comănicu, C., Dobre, E., Cocriș, V. (2011). *Managementul resurselor financiare în învățământul superior*, București: UEFISCDI.
103. Stiglitz, J. E. (1999). Knowledge as a global public good. In I. Kaul, I. Grunberg, & M. A. Stern (Eds.), *Global public goods: International cooperation in the 21st century* (pp. 308–325). New York: The United Nations Development Programme.
104. Stokes, A., & Wright, S. (2010). What Are the Alternatives to Student Loans in Higher Education Funding?. *Contemporary issues in education research*, 3(1), 19-30.
105. Tatu, C. I. (2018). *Analiza datelor de marketing*. București: Editura ASE.
106. Turturean, M. A. (2021). *Învățământul superior în România. Provocări și nevoi ale actorilor educaționali*. Iași: Institutul European.
107. Ulph, D. (1977). On the optimal distribution of income and educational expenditure. *Journal of Public Economics*, 344-356.
108. Varouchas, E., Sicilia, M.-A., & Sánchez-Alonso, S. (2018). Towards an integrated learning analytics framework for quality perceptions in higher education: a 3-tier content, process, engagement model for key performance indicators. *Behaviour & Information Technology*, 1-13.
109. Vehovar, V., Toepoel, V., & Steinmetz, S. (2016). Non probability sampling. În *The SAGE handbook of survey methodology*. London: Sage.
110. Vîiu, G. A., & Miroiu, A. (2013). Evaluarea cercetării universitare din România. Abordări metodologice alternative. *Revista de politica științei și scientometrie*, 89-107, vol. 2, nr. 2.
111. Vlăsceanu, L., Grunberg, L., & Pârlea, D. (2007). Quality Assurance and Accreditation: A Glossary of Basic Terms and Definitions. *UNESCO*, 54-86.
112. Vlăsceanu, L. (2019). *Educație și putere sau depre educația pe care încă nu o avem*. București: Editura Polirom.
113. Vlăsceanu, L. (2020). *Educație și putere sau depre educația pe care am putea s-o avem*. București: Editura Polirom.
114. Voicu, B., & Vasile, M. (2009). Inegalitățile rural-urban și masificarea educației superioare din România. *Educația și excluziunea socială a adolescenților din România*, 119.
115. Voiculescu, F. (2004). *Analiza resurse-nevoi și management strategic în învățământ*. București: Editura Aramis.
116. Westerlund, J. (2008). Class size and student evaluations in Sweden. *Education Economics*, 19-28, vol. 16, nr. 1.

117. Wodak, R., & Fairclough, N. (2010). Recontextualizing European higher education policies: the cases of Austria and Romania. *Critical Discourse Studies*, 19-40, vol. 7.
118. Woodhall, M. (2004). Student loans: Potential, problems, and lessons from international Experience. *JHEA/RESA*, 2(2), 37–51.
119. Zaiț, D., Spalanzani, A., & Zaiț, A. (2015). *Construcția strategică a cercetării. Opțiuni metodologice - între logic și euristic*. Iași: Editura Sedcom Libris.

Rapoarte, comunicate și alte publicații de specialitate

1. College Board. (2006). *Trends in College Pricing*. Washington, DC: The College Board.
2. College Board. (2006). *Trends in Student Aid*. Washington, DC: The College Board.
3. CNFIS. (2012). *Raport public anual - Starea finanțării învățământului superior și măsurile care se impun*.
4. CNFIS. (2013). *Raport public anual - Starea finanțării învățământului superior și măsurile de optimizare ce se impun*.
5. CNFIS. (2014). *Raport public anual - Starea finanțării învățământului superior și măsurile de optimizare ce se impun*.
6. CNFIS. (2015). *Raport public anual - Starea finanțării învățământului superior și măsurile de optimizare ce se impun*.
7. CNFIS. (2016). *Raport public anual - Starea finanțării învățământului superior și măsurile de optimizare ce se impun*.
8. CNFIS. (2017-2018). *Raport public anual - Starea finanțării învățământului superior*.
9. CNFIS. (2019). *Raport public anual - Starea finanțării învățământului superior*.
10. CNFIS. (2020). *Raport public anual - Starea finanțării învățământului superior*.
11. Strategia Națională de Învățare pe tot Parcursul Vieții 2015 – 2020.
12. Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare 2007 – 2013.
13. Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare 2014 – 2020.
14. Strategia Națională pentru Învățământ Terțiar 2015 – 2020.

Legislație

1. Constituția României, publicată în Monitorul Oficial nr. 272 din 25 noiembrie 1993.
2. Legea nr. 88/1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și recunoașterea diplomelor, publicată în Monitorul Oficial nr. 307 din 27 decembrie 1993 și abrogată de art. 39 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75 din 20 iulie 2005.
3. Legea nr. 84/1995 a învățământului, publicată în Monitorul Oficial nr. 167 din 31 iulie 1995 și abrogată de art. 361 din Legea din 05 ianuarie 2011.
4. Legea nr. 128/1997 privind statutul personalului didactic, publicată în Monitorul Oficial nr. 158 din 16 iulie 1997 și abrogată de art. 361 din Legea 1/2011.

5. Legea 144/1999 pentru modificarea și completarea Legii nr. 88/1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și reținererea diplomelor, publicată în Monitorul Oficial nr. 361 din 29 iulie 1999.
6. Legea 150/2000 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 62/1999 privind înființarea Centrului de Management pentru Finanțarea Învățământului Superior și a Cercetării Științifice Universitare, publicată în Monitorul Oficial nr. 354 din 28 iulie 2000.
7. Legea nr. 288 din 24 iunie 2004 privind organizarea studiilor universitare, publicată în Monitorul Oficial nr. 614 din 07 iulie 2004.
8. Legea nr. 87/2006 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 75/2005 privind asigurarea calității educației, publicată în Monitorul Oficial nr. 334 din 13 aprilie 2006.
9. Legea nr. 1/2011 a educației naționale, publicată în Monitorul Oficial nr. 18 din 10 ianuarie 2011.
10. Legea nr. 11/2021 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 74/2010 pentru modificarea unor acte normative din domeniul educației și cercetării, publicată în Monitorul Oficial nr. 226 din 5 martie 2021.
11. Ordinul nr. 4621/2020 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare, publicată în Monitorul Oficial nr. 564 din 29 iunie 2020.
12. Ordonanța nr. 54/1998 privind admiterea, cu taxă, în învățământul superior de stat peste locurile finanțate de la bugetul de stat, publicată în Monitorul Oficial nr. 302 din 18 august 1998.
13. Ordonanța nr. 105/1998 privind acordarea de credite bancare pentru studenții din învățământul de stat, publicată în Monitorul Oficial nr. 321 din 28 august 1998 și abrogată de art. 7 din Ordonanța 5/2009.
14. Ordonanța nr. 62/1999 privind înființarea Centrului de Management pentru Finanțarea Învățământului Superior și a Cercetării Științifice Universitare, publicată în Monitorul Oficial nr. 405 din 26 august 1999.
15. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/2005 privind asigurarea calității educației, publicată în Monitorul Oficial nr. 642 din 20 iulie 2005.
16. Hotărârea de Guvern nr. 475/2007 pentru aprobarea planului național de cercetare-dezvoltare și inovare II pentru perioada 2007-2013, publicată în Monitorul Oficial nr. 371 din 31 mai 2007.
17. Hotărârea de Guvern numărul 915/2017 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă a standardelor, standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a

- Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior, publicată în Monitorul Oficial nr. 25 din 11 ianuarie 2011.
18. Hotărârea de Guvern nr. 418/2015 pentru aprobarea Strategiei naționale de învățare pe tot parcursul vieții 2015-2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 448 din 23 iunie 2015.
  19. Hotărârea de Guvern nr. 565/2015 pentru aprobarea Strategiei Naționale pentru învățământ terțiar 2015-2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 561 din 28 iulie 2015.
  20. Hotărârea de Guvern nr. 583/2015 pentru aprobarea Planului național de cercetare-dezvoltare și inovare pentru perioada 2015-2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 594 din 6 august 2015.
  21. Hotărârea de Guvern nr. 403/2021 pentru aprobarea Nomenclatorului domeniilor și al specializărilor/programelor de studii universitare și a structurii instituțiilor de învățământ superior pentru anul universitar 2021-2022, publicată în Monitorul Oficial nr. 378 din 12 aprilie 2021.

Webografie

1. <https://ad-astra.ro/> la data de 22.07.2022, 19.00.
2. <https://cursdegovernare.ro/dictionar-economic/strategie-a-dezvoltarii>, accesat 10.02.2022, 18.00.
3. <https://cwur.org/>, accesat 15.09.2022, 14.00.
4. <https://ec.europa.eu/>, accesat 08.04.2022, 16.00.
5. <https://educationdata.org/average-cost-of-college>, accesat 07.08.2022, 19.05.
6. <https://uefiscdi.gov.ro/resource-82544>, accesat la 10.02.2022, 18.00.
7. <https://www.brd.ro/persoane-fizice/credite/credite-pentru-tineri/credite-studentesti>, accesat 02.09.2022, 15.14.
8. <https://www.edu.ro/sncdi2014-2020>, accesat 10.04.2022, 20.00.
9. <https://www.presentationgo.com/>, accesat 10.05.2022, 10.00.
10. <https://www.timeshighereducation.com/> accesat la data de 15.09.2022, 14.00.
11. <https://www.topuniversities.com/>, accesat 15.09.2022, 14.00.
12. www.shanghairanking.com, accesat 15.09.2022, 14.00.
13. www.aracis.ro.
14. www.cnfis.ro.
15. www.edu.ro.
16. www.eurostat.eu.
17. www.insse.ro.